

Bratina v sebi; čarodejno hrepenenje, iz katerega so vstajale krasne sanje, je bilo tako veliko, da poleg njega ni bilo prostora za voljo in je moralo ostati neplodno, ker še tista moč, ki jo je fragmentarno nosil v prsih, ni vedela kaj početi . . . Same tragične slike je zbral Cankar v knjigi svojih treh ženskih imen, tragične, dasi se reže v njih tuptam satirski obrazi in prhajo preko njih odsevi smešnosti in klavernosti. Nekaj težkega je v vseh teh povestih, tako težkega, da prizadeva čitatelju vsebina bolečine in oblika muke. Tistim Cankarjevim knjigam prištevam „Voljo in moč“, ki jih je treba vsaj dvakrat čitati, kakor zlasti „Nino“, da se morejo misli prilagoditi tistemu razpoloženju, ki ga zahteva pisatelj. Polna pesimizma je od konca do kraja in človek, ki pozna Cankarja v vsakdanjem življenju, polnega bojevitosti in vere v bodočnost, izrazitega optimista, gleda tukaj uganki v oči. Pa vendar je vse naravno in logično: Bodočnost sledi sedanjosti in kar pride, bo le tedaj zdravo, če okreva, kar je sedaj bolno in izgine, kar je neozdravljivo. Tudi umetnik ima pravico, da diagnosticira in Cankar je v tem oziru neprizanesljiv. Morda povzroča njegova brezobzirnost še več upora kakor težave, ki jih včasih prizadeva njegov simbolizem čitatelju, pa se preliva moralna nevolja v estetsko. Res je, da se Cankarjevi spisi ne morejo čitati, še manj pa uživati z duhom utrujenim od vsakdanjega dela in nazoni o njegovem načinu pripovedovanja in opisovanja, ki je tako strogo enoten, da govore vsa usta vseskozi s Cankarjevim jezikom, se lahko razhajajo. Bistveno se mi to ne zdi. Menim pa, da se nihče, ako čita to knjigo s počitim duhom, ne bo mogel ubraniti onih vtiskov, ki jih je avtor nameraval. Mesta so v tej knjigi, kakor da niso napisana s peresom, temveč naslikana s čudnimi barvami, in čudovito razpenja Cankarjeva fantazija svoja krila. Mogočno se to spaja v zaključni viziji, v kateri se visoko nad vso turobnost današnjega dneva vzdiguje nepremagljiva, poletna vera v zmago. Kakor luč v učiteljevi sobi na „Klancu“, tako razodevajo tukaj jezdec v oblakih, podeči se od juga proti severu, to silno pisateljevo vero. Vse drugačen in vendar tak je ta konec kakor tisti v Zolovem „Rimu“. „V gorah je grmeč odmevala zmagoslavna pesem o prihodnosti . . .“ To je Cankarjev evangelij.

E. Kristan.

Domen. Narodna igra s petjem v petih dejanjih. — Po Jos. Jurčiču spisal Ivan Česnik. (Zbirke „Ljudski oder“ 1. zvezek.) V Ljubljani 1911. Založila Kat. bukvarna. 8°. 86 str. Cena 80 vin.

Odkod bi si jemali naši dramaturzi snovi, če bi bil Jurčič pisal ljudske igre? To vprašanje mi je bilo najprej v mislih, ko sem izvedel o dramaturziranem Domnu. Najboljše tipe je posnel že Govekar, a preostalo jih je še nekaj, ki nestrpnost čakajo dramaturgov. Zakaj ljudska snov mika dramaturga in občinstvo; čim jačja je osebnost, tem bolj vleče. Čudim se, da ni še nobeden naših Shakespearov porabil „Kozlovske sodbe v Višnji gori“ za burko. To bi bil glediški dogodek, ko bi kot glavna izmed prizadetih „oseb“ nastopil na odru objestni kozel Lisec!

A šalo v stran! Ivan Česnik si je izbral resno snov in je spisal tudi resno narodno igro. Junak drame, nesrečni Domen, je dobro označen in splošnemu okusu bodo ugajale vse poteze njegovega značaja: tiste, ki mu jih je Jurčič ustvaril, tiste, ki mu jih je Česnik dodal. Sicer pa je tudi Česnikov Domen v bistvu Jurčičev, le dejanje se od početka manj, proti koncu pa vedno bolj oddaljuje od Jurčičeve povesti, tako da vidimo ob sklepu 5. dejanja na odru srečen parček, Domna in Anko, dočim se v povesti dejanje vse bolj tragično končava. Česnik je spravil v igro nekaj novih motivov, ki pospešujejo razvoj in primerno vozljajo zaplet. Tako n. pr. pripade beraču Urhu dokaj važnejša vloga, kakor jo ima v

povesti; Česnik nam ga predočuje kot nekdanjega ženina Domnove matere, preden si je ni osvojil jastreb Sova; ta zveza utemeljuje pomembnost Urhove vloge. Anka je še bolj idealizirana; tudi Sova je za spoznanje priljudnejši ko pri Jurčiču: tam ždi in tuhta vedno sam v odljudnem gradu, tu pa pride n. pr. k Jurcu tepkovca pit in se z uglednim gospodarjem razgovarjat; tudi je Česnikov Sova oženjen. Docela nov prizor imamo v 3. dejanju: Domen, zaprt in uklenjen v županovi celici. Od 3. dejanja dalje peša napetost igre: avtor išče novih zapletljajev, brž ko je ostavil razvoj dejanja v povesti, in stremi le za tem, da bi končno srečno združil oba nesrečna zaljubljenca; a kjer prevzame dramatik delo dramaturga, tam mu pojemajo moči. To prehitovanje se da zasledovati tudi na zgradbi posameznih dejanj: dočim obsega prvo dejanje 22 in drugo 23 strani, pade obseg tretjega na 11, četrtega na 13 in zadnjega celo kar na 7 strani. Kaka ekonomija je to v tehničnem oziru! Sicer pa, čemu treba kar petdejske drame? Nedavno je izšla v nemški reviji „Der neue Weg“ (XXXIX) študija o tem vprašanju. Kateri stavbenik bi gradil petnadstropno hišo, če ima gradiva k večjemu le za trinadstropno? Da je pisatelju primanjkovalo gradiva, pričajo tudi razni monologi, ki so po današnjem okusu pač le nekaka lirična mašila za vrzeli, ki nastajajo tam, kjer se dejanje samo od sebe gladko ne razvija. — **Skratka:** Česnikov „Domen“ je dramski prvenec, ki bo ugajal občinstvu naivne dovzetnosti; tudi dobrega okusa ne bo žalil, ker ni nikjer v njem banalnosti in sirovosti, kvečemu, da je v prvem prizoru tretjega dejanja nekaj preveč robotih izrazov; nekateri smatrajo psovke za izraz jake individualnosti in znak pristne realitike. Strožji kritiki pa „Domen“ ne bo ugajal.

J. Wester.

Krivoprisežnik. Narodna igra s petjem v treh dejanjih (7 slikah). Za slovenske ljudske odre priredil Homunkulus. („Ljudski oder“ II. zvezek.) V Ljubljani 1911. Založil „Ljudski oder“. 8°. 63 str. Cena 80 v.

Neki kmet je določil v svojem testamentu otroka zapeljane deklice za svojega dediča. Njegov lakomni brat se je polastil testamenta in po krivi prisegi pred sodiščem postane mogočni posestnik. S hinavsko pobožnostjo in z raznimi dobrimi deli je skušal pomiriti svojo vest. Njegov sin naj bi postal duhovnik, da mu nekoč pri spovedi podeli odvezo. Toda sin se je povrnil in ni izpolnil očetove želje, pač pa je pospešil neizogibno katastrofo. — Pretresljiva tragika, posneta po resničnem življenju, zdravo jedro in efektna scenerija so zagotovili Anzengruberjevemu „Krivoprisežniku“ („Der Meineidbauer“) odlično mesto med njegovimi ljudskimi igrami. Prireditelj za naše ljudske odre je dodal igri nekaj splošnih opazk in označil posamezne osebe, za kar mu bodo naši diletanti hvaležni.

J. P.

Štech Václav, Malomestne tradicije. Veseloigra v enem dejanju. Prevel V. M. Zalar. Založil prevajalec. V Ljubljani 1911. 8°. 52 str. Cena 60 v.

Ljudskošolski učitelj V. Štech, literaren drug Ign. Herrmanna, čigar očeta Kondelika in zeta Vejvaro tudi že mi poznamo, je dobil s to enodejanko svoj čas v konkurzu „Češke Thalije“ prvo nagrado in so jo igrali z velikim uspehom l. 1888. celo na Nar. divadlu v Pragi. Malomestno življenje v vsej svoji majhnosti in samozadovoljni omejenosti je Štechova domena. Občinske volitve v tem gnezdu, njegovo „društvarjenje“, osebne spletke, njegove klepetulje in opravljivke: vse to je avtor narisal z minuciozno vestnostjo in prešernim humorjem tako v tej veseloigri, kakor tudi v drugih svojih dramah, novelah in romanih. Za široko publiko so njegove stvari napisane kakor nalašč; njegove drame so na malomestnih odrih stalno na repertoarju in so po deželi zelo priljubljene. Prepričan sem, da bi „Malo-